

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Обґрунтовується реформування державного управління у сфері науково-технологічної діяльності на засадах стратегічного планування. Визначається трансформація державної системи управління та модернізація законодавчо-нормативних умов як основні напрями реформування.

Ключові слова: науково-технологічна діяльність, стратегія науково-технологічного розвитку, суспільство знань, реформування державного управління.

Сергей Бублик. Стратегические направления реформирования государственного управления в сфере научно-технологической деятельности

Обосновывается реформирование государственного управления в сфере научно-технологической деятельности на принципах стратегического планирования. Определяются трансформация государственной системы управления и модернизация законодательно-нормативных условий как основные направления реформирования.

Ключевые слова: научно-технологическая деятельность, стратегия научно-технологического развития, общество знаний, реформирование государственного управления.

Serhiy Boublyk. Strategic directions of public administration reform in scientific and technological activities

Implementation the reform of public administration of science and technology activities on the basis of strategic planning is argued. The main directions of reform identified the transformation of state governance and modernization of legislative and regulatory conditions.

Key words: scientific and technological activities, the strategy of scientific and technological development, knowledge society, public administration reform.

Суспільство знань, що виникає як нова суспільно-економічна формація, ставить нові завдання перед урядами країн, формує нові вимоги і можливості для розвитку національного науково-технологічного потенціалу та соціуму в цілому. Тому перманентне реформування системи державного управління та сфери законодавчо-нормативного забезпечення науково-технологічної діяльності стає імперативом сучасної державної політики провідних країн світу.

Аналіз тенденцій реформування системи державного управління в Україні протягом останніх 10 років свідчить про те, що вона рухається до моделі нового державного менеджменту. Однак попри те що з моменту проголошення незалежності України організаційна структура апарату управління зазнала близько 350 трансформацій, сьогодні державне управління все ще не відповідає стратегічному курсу країни до європейських стандартів демократичного врядування, оскільки

залишається неефективним, схильним до корупції, внутрішньо суперечливим через вбудований конфлікт інтересів, надмірно централізованим, закритим від суспільства, громіздким і відірваним від потреб громадянина [7].

Невідповідність нинішнього стану державного управління сучасним завданням суспільно-економічного розвитку полягає в неможливості адекватного реагування держави на вплив екзогенних та ендогенних чинників світового технологічного розвитку задля їх спрямування на технологічну трансформацію національної економіки. Головними проблемами державного управління у сфері науково-технологічної діяльності України є функціональна нездатність існуючої системи державних органів влади протистояти глобальним технологічним викликам ХХІ ст. та недосконалість чинної нормативно-законодавчої бази.

Більшість вітчизняних науковців основним напрямом реформування вважає побудову єдиної, централізованої вертикалі прийняття державних управлінських рішень у всіх ланках науково-технічного та інноваційного процесів [10; 12, с. 198]. На думку В. Алексєєва, системний підхід у державному управлінні полягатиме у формуванні на підставі довгострокових пріоритетів науково-технологічного розвитку державної політики, для чого державні органи влади використовуватимуть державницький потенціал наукової спільноти (академії наук, наукові ради при суб'єктах державного регулювання) [1], забезпеченні ефективного управління науково-технічною та інноваційною сферою на основі поєднання управлінських, координаційних функцій, фінансових і матеріально-технічних ресурсів [11].

Р. В. Войтович ще одним визначним чинником нинішнього державотворення називає глобалізацію, що обумовлює необхідність вироблення адекватної геополітики держави на основі національної стратегії та подальшого реформування системи державного управління [3, с. 607]. Для успішного реформування вітчизняної системи державного управління необхідно здійснювати децентралізацію й делегування функцій державного управління нижчим рівням влади [4]. О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук вважають, що системна модернізація та реформування системи державного управління мають зосереджуватися на трьох складових державного управління – інституціях, процесах та людському ресурсі (кадрах) [6, с. 66].

На сьогодні в Україні майже відсутні обґрунтовані принципи побудови системи та структури органів влади [7]. Стратегічні засади державної науково-технологічної політики розробляються обмеженим колом фахівців, переважає відомчість – як приклад, існування нині декількох проектів стратегій науково-технологічного розвитку – парламентської [12] та громадсько-академічної [10], жодна з яких не була впроваджена в державну практику.

Метою статті є визначення стратегічних напрямів реформування

державного управління науково-технологічної діяльності в Україні з урахуванням світових тенденцій.

Реформування – це цілісний процес, що включає програму дій щодо вирішення системних проблем з метою унеможливлення їх виникнення в майбутньому. Реформування органів влади слід здійснювати в єдності з перетвореннями в інших сферах, спираючись на системний підхід, що враховує причинно-наслідкові взаємозв'язки та взаємозалежності в системі державного управління та в державі загалом [8].

Принципами реформування державного управління у країнах Західної Європи є: демократизація (відкритість, інформованість, комунікабельність), орієнтації на клієнта, орієнтація на кінцевий результат, рентабельність, простота управління (підвищення оперативності, спрощення управлінських структур), що є притаманним засадам стратегічного планування розвитку сфери суспільної діяльності [2].

Визначення напрямів реформування державного управління сферою науково-технологічної діяльності тісно пов'язане зі стратегічним баченням держави ролі досліджень і розробок у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. Так, із досвіду провідних технологічних країн світу відомо, що *адміністративний підхід* (побудова вертикально-інтегрованої структури державного управління) є ефективним для природних монополій, *програмно-цільовий підхід* (децентралізація державного управління з передачею частини державних функцій – експертизи, перерозподілу коштів – безпосередньо суб'єктам діяльності) є доцільним для конкурентного середовища. Оскільки наукова діяльність повинна здійснюватись у конкурентному середовищі, то реформування доцільно проводити *паралельно та поетапно*.

Паралельний підхід означає забезпечення державою процесу реформ у взаємопов'язаних сферах державного управління науково-технологічним прогресом: *освіта – наука – економіка* («трикутник знань») на спільних засадах. Такими засадами є: 1) реформування системи центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів; 2) удосконалення стратегічного планування в діяльності органів виконавчої влади, поєднання середньострокового планування з бюджетним процесом, впровадження методу управлінської діяльності, що базується на оцінці результатів [7].

Поетапний підхід передбачає реформування відповідно до готовності суспільства та можливостей влади на здійснення таких структурних реформ. Першим кроком у цьому напрямі може стати модернізація розробленого проекту Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 рр. [12] з урахуванням завдань прийнятої європейської стратегії «Європа-2020» [13] у частині науково-технологічного розвитку держави.

Спираючись на те, що «структура органів державного управління має відповідати певному періоду розвитку суспільства і завданням

держави» [9, с. 176] та зважаючи на світові тенденції реформування державного управління [6, с.16], для реформування сфери управління науково-технологічною діяльністю як суб'єкта глобальної конкуренції держав доцільним є застосування системного, стратегічного підходу.

Оскільки «місія організації визначає стратегію, а стратегія визначає організаційну структуру» [5, с. 22], визначення стратегічних напрямів реформування державного управління науково-технологічним розвитком відбуватиметься в такому порядку: місія (мета) науково-технологічної діяльності, стратегія науково-технологічного розвитку, структура органів державної влади у сфері науково-технологічної діяльності.

Першою має бути визначена політична мета, що відповідає парадигмі сучасного цивілізаційного розвитку, а саме побудова суспільства знань. Другим кроком, що здійснюється майже одночасно, має стати розроблення суспільної *Стратегії побудови суспільства знань в Україні* з виділенням пріоритетних напрямів дослідження і розробок та запровадження програмно-цільового принципу розподілу державних видатків як основного регулятора фінансування сфери науково-технологічної діяльності. Далі на підставі визначених стратегією цілей та розроблених на їх виконання державних заходів – пріоритетів діяльності органів державної влади – має бути модернізована структура органів виконавчої влади з чітко визначеною місією та окресленими функціями. Наступним, проте не останнім кроком, має стати законодавче закріплення системи технологічного прогнозування та стратегічного планування розвитку науково-технологічної сфери України.

Ризиками такого способу реформування є адміністративно-політичний супротив багатьох представників політичної еліти України, що склалася на сьогодні, а також необхідність комплексного розв'язання багатьох актуальних проблем вітчизняного державотворення, до яких належать відсутність верховенства права, слабка адміністративна регіоналізація країни, зовнішня політична залежність, переважання сировинного розвитку економіки, де-інтелектуалізація та маргіналізація населення.

За альтернативні напрями реформування науково-технологічного потенціалу можна вважати два варіанти ставлення держави до науки.

Базовий варіант. Науково-технологічний потенціал є продуктом соціально-економічного розвитку, отже, відповідною сферою державного управління. З огляду на демографічну кризу в країнах ЄС та в Росії та запровадження ними активної міграційної політики (на кшталт «зеленої» картки в США), імовірно є втрата Україною високоосвічених працівників, насамперед молодих науковців.

Активний варіант. Науково-технологічний потенціал є головним інтелектуальним ресурсом, що визначає можливості та перспективи побудови суспільства знань в Україні. У цьому випадку необхідним є вироблення програмних засад побудови суспільства знань, складовою частиною яких є розвиток інтелектуального потенціалу суспільства.

Вибір для реалізації кожного з наведених вище сценаріїв залежить від стабілізації поточних суспільно-політичних процесів в Україні, переходу на стратегічні засади державотворення, а також активізації співпраці з ЄС у рамках затвердженої науково-технічної співпраці (особливо активний варіант).

Отже, основними напрямками реформування державного управління науково-технологічним розвитком мають стати трансформація державної системи управління та модернізація законодавчо-нормативних умов для здійснення науково-технологічної діяльності в Україні. Запроваджені кардинальні зміни у сфері державного управління мають спрямовуватись на побудову ієрархічної, горизонтально розгалуженої, функціонально відповідальної системи центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державне регулювання на програмно-цільових засадах. Модернізація законодавчо-нормативних актів у сфері науково-технологічної діяльності полягатиме в гармонізації законодавчих засад з європейськими стандартами, створенні правових підстав розбудови сучасної національної наукової системи.

Розроблення концепцій реформування сфери науково-технологічної діяльності та запровадження відповідних державних заходів має стати постійно діючим тактичним завданням державної політики, що має постійно коригуватись залежно від стану розвитку досліджень і розробок в Україні з урахуванням глобальних тенденцій, а також впливу зовнішнього, міжнародного середовища у вигляді технологічної інтервенції та кооперації наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. **Алексєєв В.** Передумови реформування системи державного управління в Україні / Алексєєв Валерій // Держ. упр. та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 2 (2). – С. 35 – 42.
2. **Баштанник В. В.** Реформування державного управління в Україні в умовах розвитку сучасних інтеграційних процесів / Віталій Баштанник // Актуал. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 1 (31). – С. 21 – 29.
3. **Войтович Р. В.** Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія / Войтович Р. В. ; за заг. ред. В. М. Князєва. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 680 с.
4. **Всесвітня революція в державному управлінні – перспективи і виклики для України** – Режим доступу : www.academia.org/?p=986.
5. **Друкер Питер Ф.** Задачи менеджмента в XXI веке : пер. с англ. / Друкер Питер Ф. – М. : Вильямс, 2003. – 272 с.
6. **Європейський досвід державного управління** : курс лекцій / уклад. : О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 76 с.
7. **Концепція Державної цільової програми реформування державного управління та державної служби на 2011 – 2015 роки (проект).** – Режим доступу : www.guds.gov.ua/document/284913/koncept_ds.doc.
8. **Кульчій І. О.** Теоретичні основи процесу реформування органів виконавчої влади в Україні / І. О. Кульчій // Статистика України. – 2008 – № 4. – С. 86 – 90.

9. **Методологія** державного управління: словник-довідник / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князєва. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 196 с.

10. **Наука та інноваційний розвиток (До проекту Стратегії «Модернізація України: соціально-економічний вимір»)** / Максим Стріха, Богдан Олексюк. – Режим доступу : www.ukrslowo.org.ua/index.

11. **Про затвердження** Рекомендацій слухань «Стан та проблеми реалізації Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та шляхи його вдосконалення»: рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти до Протоколу №39 від 07.07.2010. – Режим доступу : www.kno.rada.gov.ua/komsviti/control/uk/publish/.

12. **Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / авт.-упоряд. : Г. О. Андрощук, І. Б. Жилиєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко.** – К. : Парламент. вид-во, 2009. – 632 с.

13. **Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth.** – Access mode: http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.html.

Надійшла до редколегії 11.10.10